Det kulturhistoriske tunet som et moderne mikrosamfunn

Reiserapport fra studietur i Møre og Romsdal

20. februar - 25. februar 2022

Arkitektskolen Aarhus
Restaurering og kulturarv
Mathilde Engum Rolland, februar 2022

OPPGAVEN

Intensjon

I Norge har det til alle tider vært bosetning i hver krik og krok av landet. Mennesker så muligheter der jorden kunne dyrkes og havet, skogen og fjellet kunne høstes. Som et resultat av utfordrende klima, forskjelligartet landskap og spredt bosetning har det over tid utviklet seg særegne, lokale byggeskikker og tradisjoner.

Avgangsprosjektet er i samarbeid med en medstudent, Nikolai Nordtorp Larsen, og vår ambisjon med prosjektet er å undersøke mulighetene for å ta i bruk forlatte gårder i Norges utkantstrøk for å skape moderne mikrosamfunn. Vi har valgt Møllstunet i Geiranger som utgangspunkt for oppgaven, fordi det er et godt bevart klyngetun, med historie helt tilbake til år 350.

Sentraliseringspolitikken gjør det i dag vanskelig å bli eller flytte til landsbygden, av faktorer som jobbmuligheter, bolig og mangel på fellesskap. Man ser en problematikk med at gårder står tomme og forfaller, som resulterer i at store verdier går tapt. Mulighetene man får ved å flytte til landsbygdene kan være større og rimeligere boliger, nærhet til natur, sterkere fellesskap, variert bosetning i hele landet, og bevaring av verneverdig arkitektur og kulturminner.

Vi ønsker å arbeide med bevaring av eksisterende bygninger, og tradisjonell utforming av nye bygninger. Ved å analysere landskapets utstrekning og stedets materialitet kan nye bygninger oppføres på en konstruktiv, estetisk og miljøbevisst måte. Vi ønsker også å forstå områdets byggetradisjon ved å utføre oppmålinger og registreringer.

En gang i tiden blomstret fellesskapet og livet i landsbynorge, og folk levde i harmoni med naturen. Det ønsker vi å gjenskape i et moderne klyngetun, med fokus på tradisjonsbundne materialer og byggeteknikker.

Foto, Sæbø prestegård, Hjørundfjord (Norge).
Fotograf: Knud Knudsen (1832-1915). Digitalmuseum.

© Mathilde Engum Rolandsen 2025

STUDIETUREN

Reiserute og utbytte

STEDET

Ved kysten i Møre og Romsdal er det mange godt bevarte klyngetun, hvor man kan oppleve tradisjonell, vestlandsk byggeskikk. Møllstunet i Geiranger er et ekstra godt eksempel på dette, hvor det ikke har vært endringer av bygningsmiljøet de siste 120 årene. Tunet ble i 2021 tildelt Riksantikvaren sin kulturminnepris, fordi det er et godt eksempel på vern gjennom bruk. Møllstunet er en gård fra fjord til fjell, med naust ved fjorden og murer etter setrer på fjellet. På gården var det hest, storfe, geiter og sauer, og det ble dyrket havre og bygg. De dyrket også frukt som plommer, pærer og mange sorter epler.

REISERUTE

Turen startet med en dagsvisitt til Hurdal Økolandsby, beliggende 80 km nord for Oslo, for å undersøke alternativ boligorganisering med fokus på fellesskap. Deretter reiste vi videre til Ålesund, hvor vi kjørte østover mot Geiranger, og besøkte bevarte klyngetun underveis. I Geiranger var det Møllstunet som var hovedfokus, hvor vi snakket med eierne, fotografere stedet og gjorde oppmålinger og registreringer i noen dager før vi returnerte til Aarhus.

UTBYTTE

Målet med turen var å få en bredere forståelse for klyngetun som boform, og å bli klokere på bygningenes funksjonsdefinerte utforming. Vi ønsket å kjenne på kroppen hvordan livet i bygden var, og å se hvilke tilbud som var tilgjengelig. Etter å ha blitt tatt godt imot på Møllstunet, har vi fått en mye større viten om stedet, historien og funksjonene til de ulike bygningene. Vi har også skapt en relasjon med eierne av tunet, som gjør oppgaven mer givende og spennende å arbeide videre med.

Materiale som ble innhentet på turen er blant annet fotografi, skisser og tegninger fra stedet, informasjon om tunets utvikling gjennom tidene og oppmålinger av bygninger på stedet.

Mathilde Engum Rolland, februar 2022